Náučný bylinkový chodník Andreja Hrabčáka na Kráľovu studňu

Kraj:	Prešovský
Okres:	Bardejov
Geomorfologické jednotky:	Ondavská vrchovina a Ľubovnianska vrchovina
Geologická jednotka:	flyšové pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Lenartov, požiarna zbrojnica
Východisko:	Lenartov, parčík pri požiarnej zbrojnici
Trasa:	Lenartov, požiarna zbrojnica – Lenartov, cintorín – lúkami a lesom na chrbát Ľubovnianskej vrchoviny (štátna hranica) – studnička Kráľova studňa
Dĺžka, prevýšenie:	3,9 km, prevýšenie 300 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	8
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, bylinkárske, astronomické, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je súbežná so zelenou a v závere červenou turistickou značkou, po ktorej tu vedú Východoslovenská magistrála a Európska diaľková trasa E3.

Rok otvorenia: 2022

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave (2023).

Textový sprievodca: nie je; informačné panely včítane ďalších informácií (texty, obrázky, recepty) sú voľne dostupné na stránke (autora) chodníka > .PDF

Kontakt: Občianske združenie Kráľova studňa, Lenartov 88, 086 06 Lenartov, tel. 0908 972 686

Poznámka: (1) Náučný chodník je pomenovaný po miestnom bylinkárovi a liečiteľovi Andrejovi Hrabčákovi (viac v hesle nižšie). (2) Informačné panely obsahujú QR kódy s receptami z byliniek.

Upozornenie: Trasa prechádza pasienkami s voľne sa pasúcim hovädzím dobytkom, je preto sezónne potrebná zvýšená opatrnosť.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je veľmi vhodný na terénne vyučovanie – obsahuje dobre využiteľné interaktívne prvky. Pozri upozornenie vyššie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Lenartov. Obec s intravilánom na styku Ondavskej vrchoviny, Čergova a Ľubovnianskej vrchoviny v doline Večného potoka – ľavostranného prítoku Tople –, do ktorého na jej území ústi viacero potokov. Prvýkrát sa písomne spomína v roku 1427. Obec vznikla na malcovskom majetku a patrila zemanovi Andrejovi z Liptova, neskôr Kapyovcom z Kapušianskeho hradu a kniežaťu a pruskému vojvodcovi Leopoldovi I. (Anhaltsko-Dessau). Obyvatelia sa živili prácou na panských poliach, kováčstvom, šindliarstvom, pálením drevného uhlia, ovčiarstvom a prácou v lese. Neďaleko cintorína sa nachádza kostol sv. Leonarda, ktorý v roku 1826 nahradil starší drevený, nepostačujúci a schátraný. Má nezvyčajnú architektúru – ku klasicistickému priečeliu s vežou prilieha pseudorománska loď v tvare rotundy. V obci sa zachovali objekty tradičnej ľudovej architektúry. V parčíku neďaleko kostola stojí pamätník 200. výročia nálezu mimoriadne veľkého meteoritu z roku 2014 (pozri heslo Lenartovský meteorit). V obci sa narodila významná slovenská odborníčka na pracovné právo prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc. (*1949).

Andrej Hrabčák (1902 – 1983). Miestny ľudový liečiteľ, rodák z Lenartova. Ako mladý vážne ochorel a pomocou byliniek sa vyliečil, čo u neho vyvolalo záujem o štúdium a zber byliniek a rastlín. Odoberal rôzne kalendáre, ktoré obsahovali informácie o liečivých rastlinách, rady na ich využitie a recepty. Stal sa vyhľadávaným liečiteľom v širokom okolí.

Lenartovský meteorit (meteorit Lenarto). Zhruba 108 kg vážiaci meteorit nájdený v októbri 1814 v lesoch Čergova južne od Lenartova, v čase nálezu druhý najväčší eurázijský železný meteorit. Keďže meteoritika bola v tom čase v počiatkoch – prvá štúdia Ernesta Florensa Friedricha Chladniho o telese spadnutom z vesmíru na Zem („sibírske železo“, palasit „Krasnojarsk“) je z roku 1794 –, bol nález považovaný za hrudu striebra, prírodné železo, zliatinu železa (roztavený zvon) či čisté železo pašované z gemerskej huty do Poľska. S veľkou námahou a po mnohých pokusoch sa podarilo nález až po 29 dňoch rozrezať špeciálnymi nástrojmi (hodinárskymi strunami z Anglicka) na menšie kúsky, ktoré putovali zberateľom minerálov a relatívne skoro a vo väčšom množstve aj na rôzne miesta, kde ich prírodovedci, mineralógovia či chemici mnoho rokov analyzovali, porovnávajúc materiál s pribúdajúcimi obdobnými nálezmi. Meteorit od Lenartova bol po mnoho desaťročí predmetom

početných vedeckých štúdií a zohral tak významnú úlohu v rozvoji meteoritiky v 19. storočí. Podľa Gábora Pappa sa v súčasnosti 91 kg hmoty meteoritu nachádza v 57 verejných zbierkach (napr. v múzeách vo Viedni, Prahe, Chicagu a Londýne), pričom najväčší kus, vážiaci 73,62 kg, je vystavený v budapeštianskom Maďarskom prírodovednom múzeu. Jeho maketu uchováva obecný úrad v Lenartove. Odhadované miesto nálezu leží na rozhraní katastrov Lenartova a Malcova v závere bočnej ľavostrannej dolinky doliny Malého Rybného potoka juhojuhovýchodne od vrchu Škopce (803 m n. m.) (49°16’26,4″N, 21°1’21″E).

Rozhľadňa na Kráľovej studni. Drevená vyhliadková veža 14 m vysoká, ktorá stála v rokoch 2011 – 2021 na hlavnom chrbte Ľubovnianskej vrchoviny asi 800 m východne od vrchu Barwinek na okraji rozsiahlych lúk vo výške 772 m n. m. Bola demontovaná z bezpečnostných dôvodov, uvažuje sa o výstavbe novej veže.

Kráľova studňa. Upravený prameň severne od Lenartova nehlboko na východnej (slovenskej) strane pod hlavným chrbtom Ľubovnianskej vrchoviny medzi vrchmi Barwinek (801 m n. m.) a Kamenný hrb (827 m n. m.), okolo ktorej prechádzala ešte koncom 19. storočia obchodná cesta. Cestu miestami pripomínajú viditeľné pozostatky, napr. aj zrúcanina hostinca Kráľova studňa. V tomto území sa v roku 1471 stretol uhorský kráľ Matej Korvín s litovským veľkokniežaťom a poľským kráľom Kazimírom IV. Jagelovským a jeho synom princom sv. Kazimírom Jagelovským, neskorším patrónom Litvy a Poľska. V poľskej literatúre sa uvádza ako Studňa troch kráľov. Dnes v mieste okrem studničky stojí na lúčnatom chrbte turistická útulňa miestneho občianskeho združenia, autora tu končiaceho náučného chodníka.

Ondavská vrchovina. Veľmi rozsiahle pohorie na severovýchode Slovenska zhruba medzi Lenartovom, Terňou, Dlhou nad Cirochou, Jankovcami, Staškovcami a Vápeníkom susediace na severozápade s Busovom a východnou časťou Ľubovnianskej vrchoviny, na juhozápade až juhu s Čergovom a Beskydským predhorím a na východe s Laboreckou vrchovinou. Dvoma krátkymi úsekmi na severe (po stranách susedného pohoria Busov) siaha po slovensko-poľskú štátnu hranicu, za ktorou pokračuje horskými pásmami Beskidu Niskeho. Jeho max. dĺžka a šírka dosahuje okolo 90 × 40 km. Flyšom budované pohorie tvoria striedajúce sa široké chrbty na pieskovcoch s plošinami so širokými brázdami (Raslavická, Kurimská, Stropkovská a Mirošovská) a neveľkými kotlinami (Zborovská a Ohradzianska). Dná širokých dolín Tople a Ondavy, pretekajúcich naprieč celým územím pohoria, vypĺňajú fluviálne sedimenty zvyškov riečnych terás a nív a miestami prolúviá náplavových kužeľov ich prítokov. V oblasti sa strieda pahorkatinový až stredne členitý vrchovinový reliéf. Väčšie nadmorské výšky sa vyskytujú v severozápadnej časti, najvyšším je **Smilniansky vrch, 750 m n. m.** severovýchodne od Zborova. V juhovýchodnej, menej výškovo rozčlenenej časti, chrbty dosahujú okolo 300 – 500 m n. m. Územie je husto osídlené, spolovice zalesnené, spolovice poľnohospodársky využívané, v jeho rámci ležia viaceré mestá (Bardejov, Stropkov, Svidník, Giraltovce). Na Ondave pri južnom okraji pohoria bolo v rokoch 1962 – 1967 vybudované viacúčelové vodné dielo Veľká Domaša. Dolinami Sekčova a Šibskej vody na západe pohoria prechádza od roku 1893 železničná trať Prešov – Bardejov.

Ľubovnianska vrchovina. Flyšom budované pohorie na severe východného Slovenska, slovensko-poľskou štátnou hranicou rozdelené na dve nesusediace časti, medzi ktorými ležia výbežky Spišsko-šarišského medzihoria a Čergova. Väčšia, západná časť medzi Litmanovou a Andrejovkou, susediaca s Pieninami a Spišsko-šarišským medzihorím, je masívnejšia a vyššia s najvyšším vrchom pohoria **Eliášovka / Eliaszówka (1 023 m n. m.)** v jeho najsevernejšej časti s vrcholom na štátnej hranici. Jej severovýchodné ohraničenie (a zároveň štátnu hranicu) tvorí rieka Poprad s dolinovými meandrami. Východná, menšia časť pohoria, susediaca s Čergovom a Ondavskou vrchovinou, sa rozkladá medzi Obručným, Lenartovom, Kurovom a Fričkou východná časť a dosahuje tiež pohraničným vrchom **Suchá jedľa 858 m n. m.** Pohorie má vrchovinový až hornatinový reliéf na pieskovcoch a zlepencoch, s výskytom zosuvov. Pri juhozápadnom okraji západnej časti pohoria v pokračovaní bradlového pásma

od Pienin sa vyskytujú vápencové bradlové tvrdoše. Územie je spolovice zalesnená prevažne bukovými lesmi, inak poľnohospodársky využívané (lúky a pasienky). Pozdĺž vodných tokov ležia malé, nezriedka niekoľko km dlhé či rozptýlené sídla s lokálnou cestnou sieťou. Výnimkou je tranzitujúca komunikácia Stará Ľubovňa – Mníšek nad Popradom, pokračujúca do Poľska (Nowy Sącz). Na území Poľska na Ľubovniansku vrchovinu nadväzuje Pogórze Popradzkie (Popradské predhorie).

Obsah informačných panelov

1. OZ Kráľova studňa. Náučný bylinkový chodník
2. Kostihoj lekársky, praslička roľná, príhľava dvojdomá, zádušník brečtanovitý; Lenartovský meteorit; recepty
3. Čakanka obyčajná, ďatelina lúčna, kapsička pastierska, zemežlč menšia; knižnica na Kráľovej studni; recepty
4. Dúška materina, púpava lekárska, repík lekársky, slivka trnková – trnka; lavica troch kráľov; recepty
5. Borievka obyčajná, hloh obyčajný, pamajorán obyčajný, prvosienka jarná; beh na Kráľovu studňu; recepty
6. Ostružina malinová – malina, ruža šípová, vŕbovka malokvetá, zbehovec plazivý; zimný prechod; recepty
7. Alchemilka žltozelená, breza previsnutá, ľubovník bodkovaný, rebríček obyčajný; turistická výhľadňa; recepty
8. Betonika lekárska, očianka Rostkovova, pľúcnik lekársky, zaltobyľ obyčajná; studnička v tvare podkovy; recepty

Informačné panely v teréne nemajú vlastné názvy.

NÁUČNÝ BYLINKOVÝ CHODNÍK

MAPA
NÁUČNÉHO
CHODNÍKA
6.
7.
5.
4.
3.
2.
tu stojíte

